

Ikonológia és Műértelmezés 5.

HERMETIKA, MÁGIA

EZOTERIKUS LÁTÁSMÓD
ÉS
MŰVÉSZI MEGISMERÉS
SZÖVEGGYŰJTEMÉNY
SZEGED 1995

HERMETIKA, MÁGIA

**Ezoterikus látásmód
és művészi megismerés**

Főszerkesztő

PÁL JÓZSEF

Szerkesztők

TAR IBOLYA és SZÓNYI GYÖRGY ENDRE

LUDOVICO LAZZARELLI

KRISZTUS KELYHE, HERMÉSZ SERLEGE *

(Ludovicus Lazzarellus Septempedanus keresztény költőnek
az isteni Aragóniai Ferdinándhoz, Szicília királyához
a legfőbb emberi boldogságról írott dialógusa)

1.

Már régóta hiába próbáltam eligazodni mind a régebbi, mind az újabkori bölcsek különböző és egymásnak ellentmondó vélekedései között. Melyik út az élet útja? Milyen módszerrel keressük a boldogságot, hogy ingadozó és bizonytalan hitünket földi életünk során megerősíthessük? Miközben ilyen kérdésekkel vívódtam, gyötrődéseim közepette egyre gyakrabban fohászkodtam könyörgő szavakkal Istenhez, mind sűrűbben szakadtak föl szívemből sóhajtásaim, és szememből valóságos könnyeket hullattam. Végül mégsem kellett nélkülözöm Annak segítségét az égből, aki a hajótörött Péternek segítő kezét nyújtotta, aki századokkal ezelőtt a világot teremtette, aki a gyalázatos vétkektől megin-
gatott földkerekséget saját maga feláldozásával helyreállította, aki a Nagy Tanács An-
gyalaként értelmünket igaz fénnel megvilágosítja, aki a béke fejedelme,¹ aki az em-
bereknek megmutatja az Istenhez vezető utat, akit valóságos Istennek és valóságos ember-
nek vallunk, és akit az eljövendő századok atyjaként és ítélőbírájaként várunk. Az, aki
Hermész bensőjében Poimandréz volt, bennem Jézus Krisztus; ő az, aki méltónak talált
rá, hogy lelkembe költözzék, aki örök buzdítóként gondolataimat az igazság fényével
megvilágosítva bátorít. Végtere is, ő, Ferdinánd király, úgy gondoltam, te vagy méltó rá,
hogy boldogságom részesévé tegyelek. Te, aki most, hogy éltesebb korodba léptél, áten-
gedted az uralkodás gyeploszárát elsőszülött fiadnak, Alfonsónak — magadat pedig átadod
a lélek békéjének, a szemlélődésnek, és jámbor írásművek tanulmányozására fordítod
idődöt. Úgy látom ugyanis, hogy körülményeid nyugodtak, és alkalmasak rá, hogy bele-
merülhess ebbe a dologba, amelyről most beszélgetni szeretnék veled. Ha nincs kifogásod
ellene, nem zárom ki mostani beszélgetésünkéből Pontanust sem, hiszen első helyre állított-
ad titkáraid sorában, nem gondolom, hogy őt ki kellene rekesztenünk az én titkaim
tárgyalásából.

PONTANUS: De mondjátok csak meg, ha zavarok, akkor inkább elmegyek!

* *Calix Christi et Crater Hermetis*. Első kiadás: Paris 1505, Jacopus Faber Stapulensis gondozásában.
Cfr. *Testi umanistici sull'ermetismo*, a cura di E. GARIN, M. BRINI, C. VASOLI, C. ZAMBELLI. Archivio di
Filosofia 1955. pp. 50—75.

¹ Izajás 9,6.

SETEMPEDANUS: Ellenkezőleg, maradj csak! A mi — ahogy nevezik — lakománkhoz éppen rád van szükség!

KIRÁLY: Kiválóan értesz a szónokláshoz, Septempedanus! Csodálatra méltó ékesszólásoddal bizony elérted, hogy oly jó szándékkal vagyok irántad, annyira magnifylok előtted, olyanira kényszerítesz feszült figyelemmel fülelni, hogy mindennél jobban vágyom hallani szavaidat!

SETEMPEDANUS: Ó, királyom! Én most nem arra törekszem, hogy a szavakat választékosan illesszem egymáshoz, mint a görög szónokok, hanem hogy hasson az erejük, ahogyan az egyiptomi bölcsek beszélnek. A szavaknak ugyanis nem a csengésében, hanem a hatásában fogunk elmélyülni, így tudunk eljutni a helyes eredményhez. Mert ha most itt a szónoklás mesterségéről lesz szó, akkor a dolognak ez a része tartozzék inkább Pontanusra, aki minden beszédművész közül a legékesebben szóló.

FERDINÁND: Rajta tehát, fejtsd ki, mit kell tennünk, hogy elérhessük a boldogságot, amiről beszélsz!

SETEMPEDANUS: A régiekről maradt ránk a következő eset: Valakinek, aki azt kérdezte, hogy mely út vezet a boldogsághoz, a delphoi-i Apollón azt válaszolta: az, hogy megismerd önmagadat. És a templomának a homlokzatára az van írva, hogy „gnóthi szeauton”, azaz ismerd meg önmagad!

FERDINÁND: Azt mondd tehát, hogy a delphoi-i Apollónnak higgyünk.

SETEMPEDANUS: Nem mindig, de akkor igen, amikor a dolgok egybevágása bizonyítja a jóslat hihetőségét. Sok igaz tény ugyanis a rá vonatkozó jóslatok révén vált ismertté. Ha megnézed, mit ír Porphüriosz a jóslatokról szóló bölcselkedésében, meglátod, hogy valóban így van.

2.

FERDINÁND: Úgy tűnik, igazad van. De mondd csak, kérlek, az egyiptomiak érintették valamennyire az igazságot?

SETEMPEDANUS: Nemcsak hogy érintették, hanem igen alaposan el is mélyültek benne. Hogy a többiekről ne szóljak, mit mondhatunk Hermészről? Ő az, aki a bölcsesség minden ösvényét végigkutatatta, és lehet, hogy nem szónoki ékesszólással, mégis gondolatokban mérhetetlenül gazdag emlékművet hagyott az utókorra az igazi bölcsességről. Úgy sejtem, innen származott át a tudomány a zsidókhoz. Mózes ugyanis — aki zsidó volt, és Egyiptomban született — tovább örököltette ezt a bölcsességet öt könyvében. Az Apostolok cselekedeteiben azt olvassuk, hogy Mózes volt a legjáratosabb az egyiptomiak összes tudományában.²

PONTANUS: Úgy látszik, hermetikus vagy, ó Lazzarellus: annyira nyilvánvalóan hirdeted dicshimnuszoddal, hogy senki sem volt Hermésznél bölcsőbb.

² Apostolok cselekedetei 7.22.

SEPTEMPEDANUS: Én keresztény vagyok, ó Pontanus, és nem szégyellem, hogy ugyanakkor hermetikus is. Ha ugyanis Hermész tanításait végiggondolod, meg fogod erősíteni, hogy nem ellenkeznek a keresztény tanokkal. Ő az, ó igen tudós költő, akiről a régi poéták azt mondták, Maia szülötte, az istenek hírnöke, az ékesszólás istene, a lant feltalálója, és sokféle feladatot végzett el. Az egész régi teológia hozzá vezeti vissza eredetét. Mert ha hallgatunk is sok elveszett könyvről — mi nagyszerűbb lehet azoknál a könyveknél, amelyek a kezünkben vannak, amelyekben Isten hármasság természetéről olyan tökéletesen értekezik, hogy aki megérti őt, örül, hogy megtalálta az igazságot? Hogy miért akarom e beszélgetésünk címébe Krisztus kelyhét és Hermész serlegét³ is belevenni? Mert bármit is fogunk itt kideríteni az igazi bolodogságról, azt egyaránt merítjük majd mind az evangéliumi tanításból, mind Hermész tanaiból.

PONTANUS: Folytasd hát! Mert égek a vágytól, hogy megtudjam azt, amit már megígértél, hogy elmondasz. Remélem ugyanis, hogy miközben én is keresztény vagyok, veled együtt hermetikussá is válok.

SEPTEMPEDANUS: Te pedig, ó királyom, kérdezd csak, mi az, amit most először szeretnél hallani!

FERDINÁND: Most már hagyjuk a szószaporítást, itt az ideje, hogy a lényegre térjünk! Mondd meg tehát, rajta hát, milyen módon lehetek képes megismerni önmagam!

SEPTEMPEDANUS: Amikor Hermész kérdez, Poimandrész ezt válaszolja neki: fogadj a lelkedbe! És mindenre, amire kíváncsi vagy, megtanítalak! Így szólt, és ez maga az igazság: nélkülem semmit sem tehettek.⁴ A próféta is ezt mondja: a te fényedben látjuk a világosságot.⁵ Hogy ez a fény megvilágosítson minket, először Istenhez könyörögjünk.

Te, Király, Te, Izrael Istene, szállj le, és áraszd el ragyogó fényeddel ezt a házat! Tedd méltóvá magadhoz ezt a hajlékot, oszlasd szét a sötétséget, hárítsd el tőlem a pokol veszedelmét; tisztítsd meg teljesen e gyarló hasonmásodat! Ahogy a nap magához szívja a párákat, ahogyan a mágnes vonzza az acélt, úgy ragadjanak el engem a Te lángjaid! Fűzz magadhoz, atyám, egészen ragadj magadhoz, hogy eggyé váljak Veled! Ahogy a hold fivérének, a napnak a sugaraitól ragyog, annak csillogásától nyerve fényét, úgy tükrözi a Te arcod aranyló sugarait. Távolítsd el a jónak és a rossznak a fáját, rossz irányba tévedő lépéseinket igazítsd a helyes útra, az élet fájáról etess, hogy Veled együtt a megronthatatlan és örök gyümölcs tápláljon, és soha semmi ne térítsen vissza az útról, amelyen elindultam!

³ A szimbolikus serlegről a *Corpus Hermeticum* Ficino-féle fordításának negyedik traktátusában van szó.

⁴ János 15,5.

⁵ Zsolotárók 35,10.

3.

SEMPEDANUS: Hogy ne tűnjek úgy, hogy Apollón jóslatából indulok ki, hanem Hermész tanaiból, a következőkre figyeljete! Hermész azt mondja, hogy Isten miután legelőször is mindent megteremtett, így szólt: Sarjadjatok ki, erősödjetek, és szaporítsátok az összes hajtást, az én munkám eredményét. Ti pedig, akiknek még a szellemből is jutott valamennyi, ismerjétek meg a fajtátokat, és tudjátok meg, hogy ti halhatatlanok vagytok. Tudjátok meg, hogy a testi dolgokhoz való ragaszkodás vezet a halálhoz. Ennek felel meg Mózes tanítása a Teremtés könyvében. Hermész ezen szavaiban ugyanis mind az élet fájáról szó van, amelyből élünk, és a jó és a rossz tudásának a fájáról, amely a pusztulásunkat hozza.⁶ Ennek a tanításnak a lényege, ahogy látjátok, hogy ismerjük meg önmagunkat.

FERDINÁND: Már nem is várok feleletet arra a kérdésemre, amit feltettem. Előbb ugyanis azt szeretném megtudni tőled, ha helyénvaló ezt kérdezni, hogy mi volt az élet fája, meg a jó és a rossz tudásnak a fája. Mert amit a szent doktorok erre vonatkozó kijelentései között találunk, az vagy majdnem semmi, vagy alig érthető. Különösen csodálom, hogy az, amitől egész emberi nemünk megromlása függ, és amin alapul a Szentírás minden hagyománya — az teljesen ismeretlen és meghatározatlan.

PONTANUS: Vedd hozzá ehhez, ó király, hogy e tanítás Ádámról szóló része — akitől eredetünk folytán származunk — Ádám nemzetségének a továbbvezetésével ránk is kiterjed, olyképpen, hogy minket is fenyeget az engedetlenség bűnének ugyanaz a veszélye. Mert amit nem ismerünk, azt nem kerülhetjük el. Azt olvassuk ugyanis a szent tanokban, hogy az a fa (ahogyan a többi fa) a maga anyagi valóságában létezett. De hogy melyik fának a formájában testesült meg, arról nem olvasunk; arról sem olvasunk, hogy Isten a bűnbeesés után visszavonta volna ezt a parancsot.

SEMPEDANUS: Én pedig az Alexandriai Philónnak a földművelésről szóló második könyvében⁷ a következő véleményt olvastam, ami ellentmond az előbbinek, amit említettél, ó Pontanus. Ez így szól: az előbbieknél megfelel a Paradicsomnak növényekkel való benépesítése is. Azt mondják ugyanis: Paradicsomkertet telepített Isten az Édenbe keleten, és belé helyezte az embert, akit megalkotott. A szőlőtőről tehát azt gondolni, vagy az olajbogyóról, almáról, gyümölcsökről, birsalmáról vagy hasonlókról, hogy azok voltak a fák — nagyfokú és jóvátehetetlen ostobaság. Ez a Philón pedig zsidó volt, és igen bölcs. Továbbá (ahogy Szent Jeromos tartja róla a híres emberekről szóló könyvében) az apostolok idejében — a hagyomány szerint — Péterhez, a legtöbb apostolhoz és Márk evangélistához igen szoros kapcsolat fűzte. Róla mondja Hieronymus, hogy spekulatív tudománya miatt a görögök között ez a mondás járta róla: é ho Platón philonidzei, é ho Philón platonidzei, azaz vagy Platón követi Philónt, vagy Philón követi Platónt. Minden vizsgáldást, ami a filozófia legfontosabb kérdéseire irányul, megerősítenek a Szentírás állításai. Amikor pedig, ó királyom, olyan kérdéseknek a kutatására biztatsz, amelyeket az isteni

⁶ Teremtés 2,9. és 2,17.

⁷ PHILÓN: *De agricultura, De plantatione*, ed. lat. Lugduni, 1555. p. 192.

dolgokkal foglalkozók sem tudnak megmagyarázni (minthogy Isten dolgait illetően gyakran szokott tévútra vezetni az emberi okoskodás) — azt szeretném, hogy ebben a kérdésben, és a többiben, ami következik, ne lépjünk túl azon, amit az egyház szentesített.

PONTANUS: Mindenképpen így helyes. Ugyanis ha Platón azt tanítja a Törvényekben,⁸ hogy ne kételkedjünk abban, amit Delphoiból vagy Dódonából vagy Ammóntól származik — amint néhány régi kinyilatkoztatást látomásokra, sugallatokra hivatkozva az isteneknek tulajdonítottak — akkor annál kevésbé szabad kételkednünk azokban a dolgokban, amelyeket a próféták és az igaz Isten választottjai, sőt, amelyeket maga Jézus Krisztus, a valóságos Isten és valóságos ember hagyományozott ránk. A Timaiosban⁹ is erre figyelmeztet: feltétlenül hinnünk kell azoknak, akiket az istenek fiainak nevez, még akkor is, ha kijelentéseiket nem támasztja alá sem szükségesnek tűnő, sem hitelt érdemlő érvelés. Annál is inkább szilárdan és rendületlenül hinnünk kell Jézus, az igaz Isten állításainak, és az ő prófétái és kiválasztottai tanításának.

FERDINÁND: Vedd hozzá még, ó Pontanus, ha tetszik, még ezt is: mivel az egyházon és az egyház szolgáin keresztül Isten hatalmas jótéteményében részesülünk, méltányos, hogy minden szavunkkal és cselekedetünkkel őt szolgáljuk. Te pedig, Septempedanus, most folytasd azt is, amit olyannyira igyekszel kifejteni.

SEPTEMPEDANUS: Igen gyakran hallottatok, és — gondolom — a szent kinyilatkoztatásokban olvastatok, hogy Isten mindent az ember kedvéért teremtett, az embert pedig önmaga miatt, azért, hogy engedelmeskedjék az isteni akaratnak. Az emberbe cseppentette az isteni értelem egy cseppjét, hogy amint az szétterjed, az ember felfogja az isteni nagyságot. És ha ezt megérti, a létezőkön túli ragyogás sugarait irányítja magára, amelyek segítségével elnyeri egyszerre a bölcsességet is és az örök életet is. Ezeket a dolgokat kell érteni az életfa alatt, amiről Mózes beszél példabeszéddel, amely közel áll az elmélyülésre hajlamosak szívéhez.

FERDINÁND: Én úgy látom, hogy mindez alapvető igazságot fejez ki. Hát te hogy gondold, ó Pontanus?

PONTANUS: Nemcsak egyszerűen kikerülhetetlen, hanem Istennek tetsző és az igazsággal egybecsengő dolog ez, nem pedig valamiféle helytelen okoskodás.

FERDINÁND: Azt mondod tehát, ó Lazzarellus, hogy az életfa az isteni dolgokban való elmélyülést és a bölcsességet jelenti.

SEPTEMPEDANUS: Pontosan így gondolom, semmi kétségem felőle.

FERDINÁND: Mi haszna van tehát az embernek a lélek boldogságából, ebből az elmélyülésből?

SEPTEMPEDANUS: Nem kevés, ó királyom! Mert a lélek boldogságán túl — amelynek eléréséhez a bölcsesség segített — az ember tiszta és méltó templommá vált, amelyben Isten szelleme lakozik, és Isten legfényesebben ragyogó angyalai lettek társai életének. Ennek köszönhetően az ember a halált — ami a természet törvényeinél fogva eléri — Isten kegyelméből mindörökké el fogja kerülni, és mindent, amire vágyva vágyik, mindig el fog

⁸ PLATÓN: *Törvények*, V, 738.

⁹ PLATÓN: *Timaios*, 40.

érni. És ezen túl a lehető legtöbb jótéteményben részesült, amelyek mibenlétét a szent könyvekből meg lehet tudni.

FERDINÁND: Hihetetlenül nagy jelentőségű dolgok voltak ezek, ó Lazzarellus, olyanok, amelyeket mindenkinek alaposan meg kell fontolni. De mivel azáltal, hogy őseink megkóstolták a jó és a rossz tudás fájának a gyűrűlcsét, elveszítették azt a sok jót, ahogyan a szent tanításokban áll — azt szeretném hallani, hogy mi volt az a pusztulással terhes fa. (...)

LAZZARELLUS: Hallgassátok meg tehát! Ahogy Isten dolgainak a szeretete, az elmélyülés és a bölcsesség az életfa, ugyanúgy a múlandó és anyagi dolgok iránti vágyakozást és ezek hajszolását lehet a jó és a rossz tudása fájának nevezni. (...)

KIRÁLY: Most már értelek, és helyeslem mindazt, amit mondassz. De szeretném, ha felhoznál valami bizonyítékot — ha tudsz ilyet — ami a bölcséktől származik, hogy amiket elmondtal, mélyebben a lelkembe vésődjenek.

LAZZARELLUS: Sok bizonyítékunk van ám példabeszédekbe burkolva. Ha ezeket elkezdem elősorolni, talán még meg is unjátok, és még mindig beszélek, amikor a lemenő nap búcsúzik tőlem, de néhányat azért mégis előhozok. (...)

4.

PONTANUS: Nem győzők eléggé csodálkozni rajta, hogy a költők koholmányai hogyan felelnek meg a teológiai igazságnak.

LAZZARELLUS: Ne csodálkozz, ó Pontanus! Hermész ugyanis, az antik teológia atyja ezekbe a koholmányokba akarta burkolni a teológiai igazságot. Most pedig csak a mesés burok az, a lényeg nélkül, amit mindenki megért. Hermész, aki ezt előre látta, a jövőt megjósolva így panaszkodott: Ó Egyiptom, Egyiptom, a te vallásaidnak csak a csupasz meséi maradtak fenn, és ezekben az utókor nem tud hinni. Egyedül azok a tanításaid maradnak meg, amelyeket kőbe véstek, hogy a kövek elmondják szent tetteidet.¹⁰ A keresztény vallás szent teológusai is (akiket prófétáknak neveznek) használták a költői képeket. Hogy ez így van, észreveszed, ha egyszer átolvasod a próféták jövőndöleseit. (...)

5.

SEPTEMPEDANUS: Vissza kell tartanunk magunkat, ó kegyes királyom, ha a végére akarunk érni első nekirugaszkodásunknak. Amit mondani akarok olyan, mint a lernai

¹⁰ Vö. *Aszklépiosz*, 24.

hydra: ha egy fejét levágják, több nő a helyébe. (...) De most hagyjunk minden egyebet, és (ha jónak látod) térjünk vissza oda, ahonnan elindultunk!

FERDINÁND: Valóban így kell tennünk; először legalább egy dolgot mondj el, tudniillik azt, hogyan vált az ember halandóvá azáltal, hogy megkóstolta a jó és a rossz tudása fájának a gyümölcsét.

SEPTEMPEDANUS: Ahogyan tudom, elmondom; hallgasd, ó királyom! Az ember fénylő templom volt, amelyben az Úr lelke lakozott.¹¹ A halhatatlanság nem a természettől fogva jutott osztályrészéül (mert ellentétes elemekből volt megalkotva), hanem a kegyelem folytán (a benne lakó isteni ragyogás ugyanis békességgel töltötte el). Mihelyt a bűnbeesés miatt a fény, amire már nem volt méltó az ember, kialudt, a fény helyét az árnyak foglalták el. És így az erények ragyogó temploma az árnyak tanyájává vált. Ezért nemcsak hogy a féktelen viszálykodás gyeplője szabadult el, hanem a gyalázatos erkölcsök is rohamosan vezettek a végső romláshoz. Akkor támadt a megszámlálhatatlan betegség, akkor az öregség.¹² Ezért írja Mózes, hogy a bűnbeesés után egy darabig még hosszú életű volt az ember. Hanem mielőtt eljött az idő, amikor a bűnbeesők bűnei (amelyekre a sötétség ösztökélte őket) felhalmozódtak, az élet jelentősen lerövidült. Mózes leírja, hogy erről Isten mit mondott: Nem marad az embernél a lelkem örökké, mivel test. 120 évig fogja élni napjait.¹³ Most pedig, ó királyom, fájdalom, annyira lerövidült az emberi életkor, hogy alig akad valaki, aki megéri a századik évét. Bennünk is, ó jaj, szerencsétlenekben, egész életünkön át az árnyak társai laknak, és a körülmetélés sem segít, az sem tudott megszabadítani. A keresztség ugyan megvált bennünket a tisztátalan tulajdonságoktól, amikor a pap ránkloccsantja a keresztvizet, és azt mondja: távozz belőle, tisztátalan lélek, és adj helyet a Szentléleknek! — mégis, vétkeink következtében a rossz erkölcsök ismét belénk költöznek, és annál erősebben vonszolnak, rángatnak, hajszolnak mindenféle bűnök elkövetésére. Hermész, aki ezt előre látta, jóslatában így kiált fel: Az emberekből az istenek el fognak távozni, ami igen fájdalmas dolog lesz. Egyedül az ártó angyalok maradnak majd, akik emberi tulajdonságokkal is rendelkeznek, és nem riadnak vissza semmilyen gonosztságtól. Ráteszik a kezüket a szerencsétlen emberekre, és háborúba kergetik, rablásra ösztökélik őket, és mindenre, ami ellentétes a lélek természetével.¹⁴

FERDINÁND: Vajon az ember vissza fog jutni valaha is a kezdeti boldogság állapotába?

SEPTEMPEDANUS: Amikor Jézus Krisztus az örök életről beszélt, és sok hitetlen megbotránkozott¹⁵ és otthagyták őt, akkor maga az igazság, Jézus ezt mondta: ez most megbotránkoztat titeket? És ha az Ember fia visszatér oda, ahol azelőtt volt?¹⁶ És Rubi Iose

¹¹ 1 Korintusiakhoz 3,16.

¹² Vö. Aszklépiosz, 24.

¹³ Teremtés 6,3.

¹⁴ Aszklépiosz, 25.

¹⁵ Máté 15,12.

¹⁶ János 6,62—63.

a Széfer Zohárban, azaz a Ragyogás Könyvében¹⁷ így ír: messze elkerült volna minket a romlás, ha Ádám nem vétkezett volna. De mivel hallgatott a kígyóra, azt érte el magának, fiainak, unokáinak és leszármazottainak, hogy megszűnt kettős — isteni és emberi — természete. E bűne miatt olyan tökéletlen nemzedék követte, amelyik egészen a Messiás eljövételéig nem részesül megváltásban. És akkor elhalványul annak a szörnyű elégedetlenségnek és mértéktelenségnek a szégyenfoltja, és az emberek visszatérhetnek majd eredeti állapotukba, amire az isteni szellem törekedett. Az ember tehát — úgy vélem — ismét visszakerül eredeti kiváltságos helyzetébe. De addig mi, szerencsétlenek hordozzuk az eredendő bűnnek és a mi vétkeinknek a terhét.

6.

FERDINÁND: (...) Azt mondtad, hogy a boldogsághoz vezető út önmagunk megismerése.

Én pedig azt szeretném megtudni, hogyan ismerhetjük meg önmagunkat.

SETEMPEDANUS: Figyeljetez tehát! Azt a képmást, amit egy tükörben vagy egy pénzérmén látunk, csak akkor ismerjük fel, ha tudjuk, kinek a képmása, vagy előbb megismertük azt, akit ábrázol. Ugyanúgy magunkat sem tudjuk sehogy máshogy megismerni, csak úgy, ha Istent ismerjük. Ezek a dolgok úgy kapcsolódnak kölcsönösen egymáshoz, hogy az egyiket meg kell ismernünk ahhoz, hogy a másikat megismerhessük. Istennek képmásai vagyunk ugyanis, ahogyan olvasható a szent szövegekben. Bár sokan azt állítják, hogy nem ugyanaz, ha a képmáshoz vagyunk hasonlóak, mintha mi magunk vagyunk a képmások — én mégis úgy értelmezem a dolgot, ahogy mondom.

FERDINÁND: Hozzá fel erre (ha tudsz) valamilyen bizonyítékot! (...)

SETEMPEDANUS: Philón a mezőgazdaságról szóló második könyvében, ahol Mózesnek arról a mondasáról ír, amely szerint az Úr az embert a maga képére és hasonlatosságára teremtette,¹⁸ így ír: De a kiváló Mózes nem olyan arcról beszél, ami az emberek arcához hasonlít, hanem a láthatatlan Isten képéről. Pál apostol pedig a korintusiakhoz így szól: a férfi nem köteles a fejét befedni, mert Isten képmása és dicsősége.¹⁹ Mózes és Pál a Szentlélek segítségével szól, és a Szentlélek nem mondhat ellent önmagának. Mózes azt mondta, hogy az ember az Úr képére lett teremtvé, Pál pedig, hogy a férfi maga Isten képmása. Kétségtelenül mindketten ugyanazt akarták mondani. Oda kell figyelni arra is, amit Hermész mond a Poimandrésben: És mindeneknek az atyja, aki maga az értelem, az élet és a ragyogás, megteremtette az embert, aki hozzá hasonlított, és úgy üd-

¹⁷ A zsidó kabalisztika főműve először Mantovában jelent meg 1558–60-ban. A szerzője vsz. Mosé ben Semto de Leon (†1295 k.), a régi szövegek gyűjteménye kéziratban több nyelven terjedt. Pico della Mirandola könyvtárában megvolt a könyv arab változata.

¹⁸ *Teremtés* 1,26.

¹⁹ *I Korintusiakhoz* 11,7–8.

vőzölte, mint a saját fiát.²⁰ És máshol, Istenről beszélve így szól: akinek a neve minden név; akinek a létezése az egész létező világ. Ha tehát az egész természet Isten képmása, akkor méginkább az ember, aki miatt minden létrejött.

PONTANUS: Babonáságok tárházának és haszontalan fecsegésnek tűnik nekem ez a beszélgetés. Ezért úgy gondolom, itt az ideje befejezni ezeket az igen kétes hírfüldolgokat, és inkább arra visszatérni, amit a király kérdezett. Úgy látszik ugyanis, hogy nehéz feladat, és az emberi elme lehetőségeit meg is haladja, hogy Istent megismerjük. Ahogy maga az igazság is mondja: Senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya, s az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú kinyilatkoztatja.²¹

SEMPEDANUS: Ez, amit most mondassz, ó Pontanus, egyfajta felelet arra, amit az előbb mondtam — mármint arra, hogy saját magunkat csak akkor ismerhetjük meg, ha Istent megismertük. Te pedig, ezzel ellentétben, a szentség tekintélyére hivatkozva kitarassz amellett, hogy Isten nem megismerhető. De erre én most nem telepszem a múzsa székére, mint egy költő, hogy szabadon árásszam magamból mindazt, ami a gyarló elmétől kitelik — hanem (ahogy keresztényhez illő) napról napra Sion hegyének berkeiben, árnyas ligeteiben és napsütötte völgyeiben járkálok. Az isteni eredetű tanítások segítségével úgy szándékozlak kiokosítani titeket, hogy csak azt fogom a színetek előtt elmondani, amit először észérvekkel, egyszersmind a meggyőző tapasztalás bizonyosságaival megtámogattam. Nyilvánvaló ugyanis számomra, hogy az érzékeinkkel felfogható dolgok közül semmi sem győzhet meg minket minden kétséget kizáróan Istent illetően. Mert bármi, amit az emberi értelem felfog, Isten végtelenségéhez képest alacsonyabb rendű kell hogy legyen. Nem azt mondom tehát, hogy Istent úgy kell megismernünk, hogy azt különböztessük meg, hogy milyen önmagában, a többi dologtól elkülönítve; miféle a saját mindenneműségében, önmagába való bezártságában; vagy minemű a legvégső és egyedüli visszaahúzóadásában, amikor saját istenségének legmélyebb rejtekébe és homályába vonul vissza; vagy miben áll az ő lényege. Mindez ugyanis túlságosan nehéz, sőt lehetetlen. Mert az ember ezt nem képes felérni ésszel. Amikor Platón²² ezzel a témával foglalkozott, és az emberi elmén túli hatalmakat feszegette, Isten kimondhatatlan kiválóságát vizsgálva halálosan veszélyes, durva tévedésbe esett. Tudniillik azt állította, hogy Isten nem válhat eggyé az emberrel. Ha ez így lenne, a szerencsétlen emberi faj az árnyak hatalmában, magára hagyva sorvadozhatna. De a mi egész keresztény vallásunk ezzel ellenkezik: mi azt valljuk, hogy Isten megtestesült, minket saját maga részévé tesz és egyesülünk vele. Ami azt illeti, úgy kell Istent megismernünk, ahogyan Dionüsziosz tanítja az Isten neveiről szóló könyvében,²³ aki azt mondja: minden isteni dolog, és azok, amelyek a számunkra érthetőek, egyedül a részesedésekből ismerhetők meg. Továbbá: azt, hogy maga az istenség honnan veszi kezdetét, hol található, azt semmilyen érzék nem

²⁰ *Corpus Hermeticum*, i.k. I. 12.

²¹ *Máté* 11,27; *Lukács* 10,22.

²² PLATÓN: *Törvények*, X, 885.

²³ DIONÜSZIOSZ AREOPAGITÉSZ: *De divinis nominibus* P. G. III. 593A. Idézet a nova translatio -ból. Argentinae 1507. p. LIIv.

fogja fel, semmilyen létező, semmilyen tudomány nem ismeri meg. Végül is, akár titokzatosnak nevezzük azt a létezők fölötti lényeket, akár Istennek vagy életnek, akár fénynek vagy igének, semmi mást nem fogunk fel, mint azokat a részesüléseket és erényeket, amelyek belőle felénk sugároznak. Ezeket fogadjuk be istenséggként, és ezek árasztanak el minket — akár a lényeggel, akár az étellel, akár a tudással. Igen sok olyan isteni dolog van ugyanis (ahogyan ugyanezt állítja ő az Egyházi hierarchia c. könyvében is),²⁴ amelyeket az emberek nem ismernek, mégis megvannak a megfelelő okaik, melyek egy általuk ésszel fel nem érhető rendszerben értelmezhetők. Nemkülönbben legtöbbünk elől rejtve van az a legfőbb lényeg, ami csak az egyedüli, csodálatra méltó Isten számára nyilvánvaló. Az emberi faj elé ugyanis olyan lépcsők és határok vannak állítva, amelyeket meghaladni nem vagyunk képesek.

FERDINÁND: Bizony, igaz dolgokat mondassz. De inkább azt szeretném, ha megtanítanál, hogyan kell Istent megismernünk.

SEMPEDANUS: Mivel Isten mindenféle emberi értelmet meghaladva felfoghatatlan (ahogyan Dionüsziosz írja a Misztikus teológiában),²⁵ minden elbeszélés lehetőségeit meghaladva elmondhatatlan, felülmúl minden állítást, tagadást, semmiféle bizonyítással és cáfolással sem ragadható meg — szilárdan hinnünk, és egyszerűen vallanunk kell, hogy Isten egy a háromságban és három személyes az egységben, Atya, Fiú és Szentlélek. Ebben a dologban a zsidó tudósok tanítása is megfelel a mi hitünknek, ahogyan azt a Berescit Rabbahban Rabbi Mose Adersantól olvashatjuk.²⁶ Isten mindennek az eredete, a fény, az örökkévalóság, és Szent Ab, azaz Atya a neve. Egyedüli Isten, a mélység és a bölcsesség, az a forrás, amelyből minden ered, és a kezdet kezdetétől származik, és Ben a neve, amit Fiúként kell értelmeznünk. Isten a szív gyökere, az akarat megvalósulása, és mindkettőnek egységes akarata, Isten szándékának együttes megnyilvánulása a neve. Minden az ő megvalósulásának a következménye; egységében többféle, de összetevői nincsenek ellentétben egymással, hanem valamennyi egységet alkot. Lássátok be, hogy mennyire nyilvánvalóan az isteni hármasságot határozzák meg ezek a szavak! Mégis, bizonyos zsidók vagy azért, mert a tudatlanság kerítette hatalmába őket, vagy rossz szándékuktól indítva — az isteni háromság tanát elszántan félremagyarázták. Nekünk azonban szilárdan kell tartanunk magunkat az eredeti tanhoz, ha az igazságot akarjuk követni, és el szeretnénk nyerni a halhatatlanságot. Mindazokat hinnünk kell az istenséget illetően, amit a szent atyák a kánonokban megfogalmaztak és meghatároztak. Ha most ezeket fel akaránk említeni, beszédünk túlságosan hosszúvá nyúlna. De hogy alkalmasakká váljunk azoknak a misztériumoknak a befogadására, amelyeket ki szeretnénk fejteni, és hogy kellőképpen felkészültek legyünk, a következőkre van szükség. Gondoljuk meg, hogy Isten mindennek az eredetető oka, mindennek a teremője és mindent saját maga után, az isteni és sajátos állapot, vagyis maga az ember kedvéért is. Mert (ahogy Hermész mondja) amikor Isten az embert megalkotta, saját képében gyönyörködött.

²⁴ DIONÜSZIOSZ AREOPAGITÉS: *De Ecclesiastica Hierarchia* 568D. p. XLIII.

²⁵ DIONÜSZIOSZ AREOPAGITÉS: *De mystica theologia* 1048A. i.k. p. 81. d.

²⁶ Kabalista mű Mózes első könyvéhez.

Minden művét az ember használatára engedte át, és az összes élőlény közül egyedül neki nyilatkozott meg. Ezért kiált fel így a próféta, elámulva a csodálattól:²⁷ — „Uram, mi az ember, hogy felkarolod, és az emberfia, hogy megemlékezzél róla?” Ezért Isten oly nagyra értékesítette az embert,²⁸ hogy egy időre odahagyta az örökkévalóságot, és magára véve a test burkát, emberré lett. Isten tehát az embert mint saját keze művét becsülte nagyra, mert azt nagyra kell tartania. Mert a legfőbb alkotó nagyon is jól tudja, hogy saját teremtményét mennyire kell értékelnie. Mert ahogyan az égboltozat Isten képmásaként és az ő fényétől áthatva működik, attól az isteni minőségtől mozgatva, amit a tűz természetes ereje nem tud helyettesíteni — ugyanúgy Isten saját képmása, azaz az ember által viszi végbe mindazt, amire a teremtett világ önmagában, pusztán a vele együtt létrejött tulajdonságai révén nem képes. Így fényeskedtek bámulatos csodákkal Mózes, így Józsué, így Illés, így a többi próféta és Isten szentjei.

FERDINÁND: Bizony, jól beszélsz! De kérlek, most azt mondd el, mi az emberi lélek!

SEPTEMPEDANUS: Most nem Arisztotelész véleménye nyomán fogok felelni, mely szerint a szerves test formája; nem a filozófusok különféle nézetei alapján, melyek szerint esszencia, vagy önmagát mozgató rendszer, vagy harmónia, vagy idea, vagy az öt érzék egymással összhangban lévő működése, vagy finom érzület, amiből jutott minden emberi testbe; vagy pára, vagy a csillagokból származó lényeg szikrája, vagy a test összesűrűsödött lehellete, vagy az atomokba plántált szellem, vagy tűz, vagy levegő, vagy vér; vagy valami, ami ötféle esszenciából áll, vagy pedig egyszerre földből és tűzből, vagy földből és vízből, vagy levegőből és tűzből. Meglehet, hogy mindaz, ami ennyi különféle nézetet tükröz, igaz. De én (ahogyan ez meggyőződése és bizonyos vagyok benne) a zsidó mekubalisták vagy kabalisztikusok nyomán felelek neked, királyom, — remélem, megelégedésedre: az ember lelke eszerint Isten világossága. Vagy Philón véleménye szerint, amit a mezőgazdaságról szóló könyvében fogalmaz meg:²⁹ az emberi lélek az Igének, az Okok Okának, az Első Példaadónak a hasonlatosságára jött létre, Isten lényege által; Isten mintegy képmásul alkotta, amelynek formálója az Örök Ige. Vagy ugyanazokkal a szavakkal felelek neked világosan, amelyekkel Poimandrész Hermésznek: ami benned lát és hall, az Isten Igéje; a szellemed pedig az Isteni Atya.³⁰ Ezek ugyanis nem különböznek egymástól. Ezeknek az egysége az élet. (...) Mélyedj magadba, és az előbb mondottakon elmélkedve gondold végig, hogyan kapcsolódik kölcsönösen egymáshoz a két dolog, amiről szó volt — hogy ezáltal Isten megismerésétől eljuss saját magad megismeréséig. Így felfogva lényegednek nagyszerűségét, semmiképpen sem becsülöd le magad, nem mondasz le magadról, nem terülsz el a sárban — hanem elszabadulsz testedtől, önmagadtól és minden érzékelhető dologtól, és szabadon, függetlenül, tiszta emelkedéssel szállsz fel a földi létmezőkön túli, csillogó homályba, ahol Isten lakik. Bejutsz a hatalommal rendelkezők soraiba, és miután befogadtak maguk közé, részesülsz Istenből, és ezután isteni

²⁷ Zsoltárok 143,3—4.

²⁸ Jób 7,17.

²⁹ PHILÓN: *De plant.* i.k. 190.

³⁰ *Corpus Hermeticum*, I. 6.

utódok létrehozásával Istennek és már magadnak szaporítsz. Mert mindenkitől mindig hozzá hasonló utódok származnak.

FERDINÁND: Bizony, így teszek: igen buzgón fogok ennek megfelelően cselekedni.

SEPTEMPEDANUS: Én pedig bíztatlak téged állhatatos törekvésed sikere érdekében. De nem úgy, ahogy a papok teszik, akik hamuval kenik meg az emberek homlokát, és így figyelmeztetik őket: — Vigyázz, ember, ne t hamu vagy és majd ismét hamuvá leszel! (Ezek a papok a külső és világi embert intik, és mint a szolgát, megfélemlítéssel ösztökélik feladata alapos elvégzésére.) Én viszont mint a belső, lényegi embert csábítalak, és mint Isten fiát, valami túláradó szeretettel, Hermésznek ezekkel a szavaival: — Emlékezz, ember, emlékezz, hogy az Isten és az Atya, akitől az ember származik, a világosság és az élet! Így tehát fel tudod fogni, hogy az alkotóelemed a fény és az élet, ezért ismét fényre és életre fogsz válni.³¹

FERDINÁND: Egészen megváltozom ma a szavaid hatására, ó Lazzarellus: teljesen kilépek önmagamból, teljesen elhagyom korábbi éneket. És te mit szólnál, ó Pontanus?

PONTANUS: Ma annyira megváltozom ettől a fejtegetéstől, jószágos királyom, hogy úgy érzem magam, ahogy Glaukoszról mondják, hogy érezhette magát, amikor az euboiai Anthedónban észrevette, hogy miután evett a varázsfüvből, tengeri istenné változott.

SEPTEMPEDANUS: Igen jó dolog, hogy ma így megváltoztatok. Az isteni világosságtól újjáéledve igaz emberekké váltok; az igaz ember pedig (ahogy Hermész mondja) vagy kiválóbb az égilakóknál, de legalábbis hasonló a helyzete az övékhez.

FERDINÁND: Kit lehet indokoltan igaz embernek nevezni?

SEPTEMPEDANUS: Aki nem zavarja össze az isteni rendet, és feléri ésszel, hogy Isten mi végre teremtette. Ilyen volt Ábrahám, akiről azt írják egy bizonyos könyvben, amit a zsidók Aboda Zarának neveznek, hogy életének ötvenkettedik évében Hárán városában mint igaz ember, az istentisztelet helyes módjának és a megfelelő szertartásoknak az ismerőjeként, elkezdte tanítani Isten tiszteletét, és nyolc éven keresztül folyamatosan tanította. Továbbá Dionüsziosz a Caiushoz írott művében így szól a mi urunkról, Jézusról: — Mi pedig Jézust nem emberi ésszel ítéljük meg, mivel ő nemcsak ember (és nem is képes a létezők fölötti szférában létezni az, aki csak ember), hanem igaz ember. (...)

SEPTEMPEDANUS: Íme, ó Istentől kedvelt, jó király, figyelmeztetlek, hogy ne azok szerint a törvények szerint élj, amelyek a szókratészi démontól származnak, hanem azokat kövesd, amelyek Jézus Krisztus szellemét testesítik meg, ami az ő tiszteletében nyilvánul meg. Rólad sem feledkezem meg, ó Pontanus! Hiszen a lélek legfőbb boldogságához vezető út nyílik meg előttünk! Íme, megmutatkoznak nekünk a paradicsom gyönyörűségei, feltárul a mennyei város, eljuthatunk Isten hegyére, házába, termeibe. Lám, Izrael uralkodása (amit a költők aranykornak neveznek), amiért való inádkozásra Jézus Krisztus tanította tanítványait, itt van a szemetek előtt!³² Elmúlt a munka és a fáradozás hat napja. elérkezik a szombat pihenése, sietve közeleg felénk az igazság és a bölcsesség. Íme, hozzá tudtok jutni a bölcsesség templomából a halhatatlanság kincséhez! Íme, a nektár!

³¹ *Corpus Hermeticum*, I. 21.

³² *Máté* 9,15.

Íme, az ambrózia! Íme, a manna! Íme, az áldozat! Íme, a bárány lakomáján, ahová sietnek az ég madarai, ti is jóllakhattok, mint asztaltársak és mint vendégek.³³ Az élet fája ezután a kenetek illatát árasztva áll előttetek. Lelketek nem fog többé szenvedni, nem lesz része gyötrelemben. Teljes szívetekkel figyeljetek rám tehát, amikor Istentől ihletve az isteni nemzetség isteni himnuszát zengem. Mert így váltok a kimondhatatlan misztérium részeseivé.

FERDINÁND: Felkészültünk lélekben és fülünkkel elmélkedve figyelünk.

SEPTEMPEDANUS: „Hová ragadsz el engem, aki igazán el vagyok telve veled, Teremtőm? Vajon ez az a hely, ahová Hénok jutott el, akivel meg voltál elégedve, mikor a nyomodban járt?”³⁴

Vajon Hóreb hegyének³⁵ vagy a Sínai hegynek a gerince ez,³⁶ ahol a szarvas Theszbi-tész rejtőzött el, vagy ahová Mózes vonult vissza, hogy átadhassa népének a kőtáblába vésett, régi szent törvényeket?

Vagy az Igétől fogant Isten szent folyója, amelyben testét megmerítette, hogy megtisztuljon? Vagy talán inkább Tábor szent hegye,³⁷ ahol az Ember úgy tündökölt?

Ahol túlragyogta a nap fénylő sugárkoszorúját. Lám, a hónál fehérebb ruhában ragyogott! Lám, vakító fehérben megjelent a felhők fölött, ahonnan felharsant a Te hangod!

Ahonnan felhangzott a hangod, és szólt a vetésről; még mielőtt eljött volna az ideje, tanúságot tett a Sarjról, aki majd a mondottak szerint a maga idejében, ahogy az isteni elrendelés megszabta, magára öltötte a test burkát, hogy megváltsa az emberi fajt.

Lám, egészen feldúlt a szeretet, vagy még inkább elragadtatott rajongás, ami akkor lángolt fel bennem, amikor lelkembe fogadtam, ami orcádról sugárzott felém, ezeket a titkokat, amelyek nemrég tárultak fel előttem! Rajongásom megnyitja nekem az eget, aminek olyannyira örülök!

Most semmi kisszerű vagy jelentéktelen tárgyba nem fogok bele, elenyésző vagy csekély dolgokról sem énekelek, hanem teljes szívemből rendkívüli témáról dalolok, megújhódva; másféle versbe illő témáról.

Ami a régieknek tilos volt, és amit egykor még parabolákba rejtve is alig volt szabad kimondani — engedd meg nekem, hogy azt most egyszerű szavakkal foglaljam versbe, hogy az emberek könnyen megértsék, amit mondani szeretnék!

Mert a szent jövendölésekben ez áll: A távoli jövőben, Atyánk, mindenki világosan meg fog érteni téged; akkor olyan istenfélő emberek uralják majd a földet, akik fel tudják fogni lényegedet.

Íme, most elkezdem! Némuljatok el valamennyien, legyetek csendben, felém fordított füllel figyeljétek, amit zengek: dalomat Isten szava sugallja. Lám, meg is pendítem lantomat!

³³ Jelenések 19,9.

³⁴ Teremtés 5,21–24.

³⁵ Bírák 7,25 és további sorok.

³⁶ Kivonulás 19 és 34,2–6.

³⁷ Bírák 4,6 és további sorok.

Ez egész biztosan a nagyszerűnél nagyszerűbb dolgok közül is a legnagyobb nagyszerűbb, és mindennél nagyobb csodálatot érdemel, hogy az ember már felfedezi Isten lényegét, és azt meg is érti.

Mert ahogy az Úr vagy a Teremtő Isten az égilakókat teremtve megalkotta az angyalokat, akik a dolgok mintaképei, mindennél az eredőji és mindenhez követendő példaként szolgálnak;

Ugyanígy az Igaz Ember létrehozta az isteni lelkeket, akiket a Föld régi lakói gyakran neveznek isteneknek,³⁸ akik örülnek, hogy az ember közelében élnek, és örömeikre szolgál, ha az emberek hasznára válhatnak.

Ők bocsátják ránk a jövőndőt feltáró álmokat, megsegítenek a bajban, és megbüntetik a vétkezőket. Csodálatos jutalmat adnak a jámboroknak, így valósítják meg az isteni Atya uralmát.

Ők hárítanak el valamennyi veszélyt, amivel a végzet fenyeget, messze űzik a betegségek rontását³⁹ — és mindezek által beteljesítik a próféták szavát. Ők szereznek érvényt Isten szavának.

Ezért a Teremtő már saját magához igen hasonló értelemmel és beszéddel ajándékozta meg az embert, hogy az istenekhez hasonló isteneket hozzon létre, beteljesítve az Atya végzéseit.

Igen-igen boldog, aki felismeri a sors által rendelt hivatását, és azt örvendezve be is tölti. Mert az istenek közé kell sorolni, és semmivel sem kevesebb a mennybéli isteneknél.”

SEMPEDANUS: Megértetted, mi az, ami isteni sugallatra világossá vált? Azt igazán méltán a Titkok Titkának nevezhetjük (ahogyan a szent szövegekben olvashatunk a Szombatok Szombatjáról, Szentek Szentjéről, Énekek Énekéről). Engem erről nemcsak a bölcssek tekintélye és érvelése győz meg, hanem a tapasztalás bizonyossága is nyilvánvalóvá teszi. Ez a ti számotokra is könnyen világossá válhat (ha nincs ellenetekre). De közben kérlek titeket, hogy tartsátok magatokban, ami az igazság tiszta forrásából tör elő, nehogy valami hitetlen, gonosz vagy faragatlan ember meghallja.

PONTANUS: Megtesszük, amire figyelmeztetsz, ó Septempedanus! (...)

FERDINÁND: Most azt szeretném, ha kifejtenéd, ó Lazzarellus (ha tudod), hogy kik azok a régi vagy az újabb kori bölcssek közül, akik foglalkoztak ezzel a kérdéssel.

SEMPEDANUS: Ahogyan kezdettől fogva igen kevesen értek fel ilyen nagy feladathoz, ennek megfelelően csak kevesen tudtak foglalkozni vele.

FERDINÁND: De kik ezek a kevesek?

SEMPEDANUS: Elősorolom röviden azokat, akikre gondolok. Elsősorban természetesen Hermész, aki valamennyi dialógusában, amit ismerünk tőle, erről a titokzatos dologról értekezik. De az Aszklépioszhoz írott dialógusában, aminek Teliosz logosz a címe, sokkal nyilvánvalóbban szól. Továbbá, állítanak bizonyos dolgokat a zsidó tudósok; Hénok tesz róla említést egy könyvében, ami a felső és az alsó királyokról szól. Szerinte mindkettő

³⁸ Vö. Aszklépiosz, 23.

³⁹ Vö. Aszklépiosz, 24.

megegyezik abban, hogy nap mint nap felülről osztják neki a boldogságot. Véleményem szerint ez nem egyéb, mint ennek a misztériumnak a titka. Ábrahám is, abban a könyvben, amit Széfer jecirának, azaz a Teremtés könyvének neveznek, azt tartja, hogy a következőképpen kell új embereket teremteni. Menjünk csak fel egy elhagyott hegyre, amelyet nem legelnek le az állatok. A hegyből ássuk ki Adamát, azaz egy kis vöröslő, érintetlen földet. Ezután gyúrjunk belőle egy embert, és a tagjaira az írás szabályai szerint karcoljunk betűket. Véleményem szerint ezt így kell érteni: az elhagyott hegyek az Isten dolgait értő bölcsek, akik azért elhagyottak, mert a tömeg lenézi őket, azzal együtt, hogy ilyen dolgokban bölcsek. Mi, oktanok, azt gondoljuk, hogy ostobán töltik életüket. És Hermész azt mondja: akik ennek a bölcességnek áldozzák megukat, nem tetszenek a tömegnek — de nekik sem tetszik a tömeg. Végül azt gondolják róluk, hogy elment az eszük, nevetnek rajtuk; néha még gyűlölik, bántalmazzák, meg is ölik őket.⁴⁰ Platón így szól a Phaidroszban:⁴¹ aki nem foglalkozik az emberi dolgok tanulmányozásával, és az isteniekre fordítja figyelmét, azt csak ócsárolja a sokaság, mint akit kirekesztett magából. De ő, aki el van telve Istennel, elrejtőzik a sokaság elől. Az állatok pedig, Philón magyarázata szerint, a testi érzékek, amelyekből hetet számlál elő. Ezek az állatok nem legelik le a hegyet, mert az isteni dolgokkal foglalkozó bölcseket az érzékek érvelése nem csábítja el. Adama pedig, aki vörös és érintetlen, a bölcsnek az elméje, ami a Messiás borától — ami szűzeket teremt — szűzzé válik. Ebből a földből van tehát az új ember, aki életre kel azáltal, hogy az írás betűi misztikus módon ellepik tagjait. Mert az isteni teremtés a legtökéletesebben az Igék elősorolásával megy végbe, amik az írás betűiből állnak. Ezért kell ezekhez a hegyekhez odamenni, ha részesülni akarunk Isten teremtő erejéből. Csak a bölcsek elméje jártas ugyanis az isteni teremtés dolgaiban. Ábrahám tehát (az én megítélésem szerint) ilyen nagy misztériumot örökölt tovább az utókornak e talányos formában. De jóval előbb mindenki másnál a mi urunk, Jézus Krisztus, az igazi Messiás mindezt szavakkal is tanította, cselekedeteivel is igazolta, ahogyan Asaph jósolta róla: pédabeszédekre nyitom meg ajkam, ősidők titkait hirdetem nektek. Ugyanígy írja Rabbi Mose Adersan a Brescit Raba című könyvben. Bizonyos talmudisták között nézeteltérések vannak a szent dolgokat illetően; Rab Annona Hénok tekintélyére hivatkozva említi ezt a titkot, Rabbi Symeonról pedig azt mondják, hogy sírt is meg nevetett is, és utána csak ennyit mondott: ez Isten akarata, amit nem szándékozik felfedni más nemzedéknek; csak akkor, ha majd eljő a Messiás Király, aki meg fogja engedni, hogy ezeket a titkokat feltárják. Tehát (ahogy mondtam) maga Jézus Krisztus fedte fel ezt a titkot. De közeleg az idő teljessége, amikor világossá teszi előttünk, hogyan valósul meg, amit mondott. Más juhaim is vannak, amelyek nem ebből az akolból valók. Ezeket is ide kell vezetnem.⁴² És akkor egy nyáj lesz, és egy pásztor. Mind az Ó-, mind az Újszövetség valamennyi szent könyvéből ki lehet emelni a kérdésre vonatkozó részeket, de hogy melyek azok, azt

⁴⁰ *Corpus Hermeticum*, IX,4.

⁴¹ PLATÓN: *Phaidrosz*, 249. d.

⁴² *János* 10,16.

igen-igen nehéz megtalálnunk. Úgy emlékszem, ó nagyszerű király, hogy a felsoroltakon kívül senkitől sem olvastam sem nyílt, sem burkolt fejtegetéseket erről a témáról.

FERDINÁND: Ha Isten akaratával nem ellenkezik, szeretném, ha felfednéd nekem, hogy e hatalmas mű milyen módszerrel vagy miféle erőfeszítésekkel valósítható meg.

SETEMPEDANUS: Szeretném is elérni, hogy ezt az Istennek tetsző feladatot teljes mértékben elvégezhessük. Mert ha egykor a perzsa királyok (ahogy Platón írja) megtanulták az istenek tiszteletét, tudniillik a Zoroaster-féle mágiát — hát mennyivel inkább meg kell hogy tanulják a keresztény királyok Isten tiszteletének azt a nagyszerű és igaz módját, ami más, mint a pogány kultuszok! De már, ó királyom, a nap a nyugati óceánba hanyatlik, és azzal kapcsolatban, amit kívánsz, igen sok körülményt meg kellene vizsgálnunk. (...) Halasszuk tehát máskorra, és majd egy félreesőbb és kevésbé látogatott helyen beszélgesünk, kövessük ebben a zsidó bölcsüket. Ezeket a szavakat illetően ugyanis ez áll a Teremtés könyvében:⁴³ és Ábrahám egész vagyonát Izsáknak adta, mellékfeleségeinek fiait pedig ajándékokkal halmozta el. A kabalisztikusok ezt így magyarázzák: amit a mellékfeleségei fiainak adott, az a Scemoth és a Sceltona volt, azaz a tisztátalanság nevei, ami a mágikus tudományt jelenti. Amiket pedig Izsáknak adott, azok valamiféle isteni titkok voltak, amiket kabalának hívnak, mivel szemtől szembe tárulnak fel. A kabala hatása mégsem ismert senki előtt (egy valakinek a kivételével). Ti pedig, ó boldog király, és te, szerencsés Pontanus, jól őrizzétek meg emlékezetetekben és mélyen véssétek elmétekbe, amiről szó volt. Most, hogy beszélgetésünknek vége, adjatok hálát Istennek, aki titeket — az én tolmácsolásommal — ilyen nagy feladatra szólított. A dolognak ezt a részét neked kell vállalnod, ó Pontanus, aki szép stílusoddal és ékesszólásoddal felülmúlsz másokat.

PONTANUS: Hálát adok neked, Uram, Jézus Krisztus! De úgy látom, ó Lazzarellus, az illene most, hogy abban a szellemben, ahogyan egész mai előadásodat tartottad, valamiféle hálaadó himnusszal fejezd be!

SETEMPEDANUS: Tartsd szem előtt, ó Pontanus, különösen, ami ezt a dolgot illeti: sohasem lehet elég, ha csak szavakat árasztok magamból Istenhez. Ezért Jézus Krisztust Pimander nevében fogom dicsérni, amit Hermész úgy magyaráz, hogy az: Isten hatalmának egyben szelleme és megfogalmazása.

Fordította: *Bartók István*

⁴³ Teremtés 25.6.